

УДРУЖЕЊЕ ЗА МЕЂУНАРОДНО КРИВИЧНО ПРАВО

ЗБОРНИК РАДОВА СА МЕЂУНАРОДНЕ НАУЧНЕ КОНФЕРЕНЦИЈЕ

**„МЕЂУНАРОДНО КРИВИЧНО
ПРАВО НА ПРЕКРЕТНИЦИ
– РЕФОРМА КРИВИЧНОГ
ЗАКОНОДАВСТВА РЕПУБЛИКЕ
СРБИЈЕ“**

Том 2 (vol. 2) – радови на српском језику

Палић, 12–15. јун 2026. године

„МЕЂУНАРОДНО КРИВИЧНО ПРАВО НА ПРЕКРЕТНИЦИ – РЕФОРМА КРИВИЧНОГ ЗАКОНОДАВСТВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ“

- Издавач:** Удружење за међународно кривично право
- За Издавача:** проф. др Миленко Крећа, председник Удружења за међународно кривично право
асист. Алекса Шкундрић, секретар Удружења за међународно кривично право
- Уредници:** проф. др Милан Шкулић, редовни професор Универзитета у Београду – Правног факултета
доц. др Ивана Миљуш, доценткиња Универзитета у Београду – Правног факултета
асист. Алекса Шкундрић, асистент Универзитета у Београду – Правног факултета
- Рецензенти:** Академик проф. др Владо Камбовски, Северна Македонија, редовни професор Правног факултета Универзитета у Скопљу у пензији
проф. др Станко Бејатовић, Србија, редовни професор Правног факултета Универзитета у Крагујевцу у пензији
проф. др Вид Јакулин, Словенија, редовни професор Правног факултета Универзитета у Љубљани у пензији
проф. др Татјана Бугарски, Србија, редовна професорка Правног факултета Универзитета у Новом Саду
проф. др Вања Бајовић, Србија, ванредна професорка Универзитета у Београду – Правног факултета
проф. др Александар Гајић, Србија, ванредни професор Универзитета у Београду – Правног факултета

Програмски одбор: проф. др Алан Френсис Татам, професор Правног факултета Универзитета Сан Пабло – ЦЕУ, Мадрид (Шпанија), проф. др Санџив П. Сани, професор, оснивач и генерални директор Сумона Института за бихејвиоралне науке, Њу Делхи (Индија), проф. др Моника Сани, истраживачица на Џиндал глобалној правној школи О. П. Џиндал глобалног универзитета, Сонепат (Индија), проф. др Барбара Јануш-Пол, професорка Правног факултета факултета за право и администрацију Адам Мицкијевич Универзитета у Познању (Пољска), проф. др Елена Дијаз Галан, редовна професорка Универзитета Краљ Хуан Карлос, Мадрид (Шпанија), проф. др Харолд Бертог Тријана, професор Универзитета де ла Емпреса, Мадрид (Шпанија), проф. др Игор Вулетић, редовни професор Правног факултета Свеучилишта Јосипа Јураја Штросмајера у Осиеку (Хрватска), проф. др Коку Маријус Менсах, доцент Правног факултета Универзитета у Марибору (Словенија), проф. др Жан Батист Букуру, доцент Будумбура Међународног универзитета у Бурундију (Бурунди), проф. др Јанош Еде Силађи, стратешки директор Централноевропске академије (ЦЕА), Будимпешта (Мађарска), проф. др Милош Бабић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Бањој Луци у пензији (Босна и Херцеговина – Република Српска), проф. др Иванка Марковић, редовна професорка Правног факултета у Бањој Луци (Босна и Херцеговина – Република Српска), проф. др Вилдана Плех, ванредна професорка Правног факултета Универзитета у Сарајеву (Босна и Херцеговина – Федерација Босне и Херцеговине), проф. др Гордана Лажетић, редовна професорка Правног факултета „Iustinianus Primus” Универзитета Св. Кирил и Методиј, Скопље (Северна Македонија), проф. др Милијана Буха, ванредна професорка Правног факултета Универзитета у Бањој Луци (Босна и Херцеговина – Република Српска), доц. др Јелена Ђуришић, доценткиња УДГ, Подгорица (Црна Гора), проф. др Бранко Ракић, редовни професор Универзитета у Београду – Правног факултета, проф. др Владан Петров, редовни професор Универзитета у Београду – Правног факултета и председник Уставног суда Републике Србије, проф. др Бојан Милисављевић, редовни професор и декан Универзитета у Београду – Правног факултета, Срђан Павличић, директор Правосудне академије, проф. др Божидар Бановић, редовни професор Универзитета у Београду – Факултета безбедности, др Ивана Стевановић, директорка Института за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, проф. др Бранислав Ристивојевић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Новом Саду, др Горан Илић, јавни тужилац Врховног јавног тужилаштва, проф. др Александра Илић, ванредна професорка Универзитета у Београду – Факултета безбедности, проф. др Наталија Лукић, ванредна професорка Универзитета у Београду – Правног факултета, проф. др Иван Ђокић, ванредни професор Универзитета у Београду – Правног факултета, Тома Фила, адвокат, Горан Петронијевић, адвокат, др Вељко Делибашић, адвокат, Драгомир Милојевић, председник Врховног касационог суда у пензији, Владимир Пријовић, председник АК Београда

Организациони одбор: проф. др Милан Шкулић, редовни професор Универзитета у Београду – Правног факултета (председник Организационог одбора), доц. др Ивана Миљуш, доценткиња Универзитета у Београду – Правног факултета, мр Томислав Стојковић, адвокат и бивши судија Уставног суда Републике Србије, Мирослав Бојић, адвокат, асист. др Ивана Радисављевић, асистенткиња Универзитета у Београду – Правног факултета, асист. др Оливера Шево Гребенар, асистенткиња Правног факултета Универзитета у Бањој Луци, Анђелија Стевановић, истраживачица Сарадница Института друштвених наука, Београд, асист. Алекса Шкундрић, асистент Универзитета у Београду – Правног факултета

Припрему и објављивање овог Зборника подржало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

Ставови изнети у објављеним радовима не изражавају нужно ставове уредника и издавача зборника. Аутори преузимају правну и моралну одговорност за идеје изнете у својим радовима. Издавач неће сносити никакву одговорност у случају испостављања било каквих захтева за накнаду штете.

Сви радови садржани у овом зборнику објављени су под СС-ВУ лиценцом

18. Др Ивана Радисављевић
ПРАЊЕ НОВЦА ПУТЕМ ДИГИТАЛНЕ ИМОВИНЕ.....449
19. Др Јована Бановић, др Јована Михајловић
ПОСЛОВНИ УГЛЕД ПРИВРЕДНИХ СУБЈЕКТА:
ПОЈАМ И КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА.....467
20. Др Оливера Шево Гребенар
ОРГАНИЗОВАЊЕ И ПОДСТИЦАЊЕ НА ИЗВРШЕЊЕ
МЕЂУНАРОДНИХ КРИВИЧНИХ ДЕЛА – АНАЛИЗА
ИНКРИМИНАЦИЈЕ ОД КЗ СФРЈ ДО ДАНАС.....491
21. Др Драган Дакић
МЕЂУНАРОДНА ПРАВА НАРОДА: ПРАВО НА СЛОБОДУ511
22. Др Младен Јеличић
САУЧЕСНИШТВО У КРИВИЧНОМ ДЕЛУ И ОДНОС
ПРЕСУДЕ И ОПТУЖБЕ.....533
23. Др Јасмина Играчки
ПОЛОЖАЈ ЖРТВЕ ТРГОВИНЕ ЉУДИМА
У НАЦИОНАЛНОМ И МЕЂУНАРОДНОМ ПРАВУ.....551
24. Др Наталија Живковић
ПРАВНА РЕАКЦИЈА НА НАПУШТАЊЕ ЖИВОТИЊА
У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ.....577
25. Др Дејан Миловановић
ЗЛОЧИНИ ПРОТИВ ЧОВЕЧНОСТИ У ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ
СРБИЈЕ И МЕЂУНАРОДНОПРАВНИ РАЗВОЈ.....593
26. Др Јелена Поповић Миладиновић, Ивана Миловановић
ПРАЊЕ НОВЦА И ИЗАЗОВИ У ДОКАЗИВАЊУ ПРЕДХОДНОГ
КРИВИЧНОГ ДЕЛА: ПРАВНИ И ПРАКТИЧНИ АСПЕКТИ.....611
27. Милена Мрвић, Лејла Хубић Нурковић
ОПРАВДАНОСТ КАЗНЕ ДОЖИВОТНОГ ЗАТВОРА
У КОНТЕКСТУ РЕФОРМЕ КРИВИЧНОГ ЗАКОНОДАВСТВА
СА ОСВРТОМ НА МЕЂУНАРОДНЕ СТАНДАРДЕ
ЉУДСКИХ ПРАВА629
28. Аднан Баћићанин
ОСНОВИ ИСКЉУЧЕЊА ПРОТИВПРАВНОСТИ
КРИВИЧНОГ ДЕЛА У СВЕТЛУ РЕФОРМЕ КРИВИЧНОГ
ЗАКОНОДАВСТВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ.....647

ПОЛОЖАЈ ЖРТВЕ ТРГОВИНЕ ЉУДИМА У НАЦИОНАЛНОМ И МЕЂУНАРОДНОМ ПРАВУ¹

Апстракт: Трговина људима представља један од најтежих облика кршења људских права и озбиљно угрожава достојанство појединца. На међународном нивоу, кључни документи као што су Протокол о сиречавању, сузбијању и кажњавању трговине људима, посебно жена и деце, и Конвенција УН-а о правима деце, постављају оквир за заштитну жртва. Ови документи најлашавају обавезу држава не само да казне починиоце, већ и да идуже подршку жртвама кроз рехабилитацију и реинтеграцију у друштво. У праву Републике Србије, законодавство се све више усклађује са међународним стандардима, али основни документ је Стратегија превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштитне жртва у периоду 2017–2022. године, стратешки документ који је Влада Републике Србије донела у циљу решавања проблема трговине људима. У раду ћемо анализирати постојеће законе и прописе који се односе на заштитну жртва, као и механизме који су усвојени за њихову подршку. Такође, фокусираћемо се на улогу невладиних организација и других актера у идувању помоћи жртвама, као и на ирепреке које се јављају у пракси, пошту стигматизације и недостигајка ресурса, најлашавајући важност међусекторске сарадње и едукације јавности о овом озбиљном ироблему.

Овај рад има за циљ да осветли комплексност положаја жртва трговине људима, истичући иотребу за холистичким ирисуиом који обухвата иравне, социјалне и психолошке аспекти. Такође, желимо да најласимо важност међународне сарадње и размену информација како би се унаиредила заштитна жртва и смањила иојава трговине људима на глобалном нивоу.

* Виши научни сарадник Института за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, jasminaigracki@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0002-0533-9033>.

¹ Овај рад је настао као резултат ангажовања аутора у складу са Планом рада Института за криминолошка и социолошка истраживања 2026. годину (на основу уговора бр. 451-03-33/2026-03/200039 са Министарством науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије).

Кључне речи: трговина људима, жртве, међународно право, национално законодавство, заштита, рехабилитација.

1. УВОД

Трговина људима је сложен друштвени феномен заснован на институционалном ропству и експлоатацији, другим речима, третман човека као добра или ствар.² Иначе, ради се о старом кривичном делу трговине робљем које је вековима егзистирало као негативна, проскрибована друштвена појава још од најстаријих времена из периода старог света. Тек у 20. веку јачају идеје, заједно са потребом заштите људских права и слобода, начела једнакости и праведости, да се сви људи рађају слободни. Она уједно представља и тешко кршење људских права³ која су загарантована међународним правом и Уставом Републике Србије.⁴ Указивање на неке од основних карактеристика овог феномена изискује потребу свеобухватног и усклађеног одговора свих структура и нивоа власти, те цивилног друштва, као и координацију и сарадњу свих актера укључених у супротстављању трговине људима.⁵ Иако је формално укинута ропство, савремени облици експлоатације указују на постојање такозваног „модерног ропства“⁶, у оквиру којег су жртве лишене основних права и слобода.⁷

Посебну тежину овог проблема представља чињеница да су жртве трговине људима често припадници најрањивијих друштвених група, укључујући жене, децу, мигранте и лица у тешком економском положају. Њихова рањивост произилази из незапослености, сиромаштва, социјалне искључености, ратова, политичке нестабилности, породичног насиља, дискриминације.⁸ Трговци људима се ослањају на друштвене неједнакости, као и на економску и социјалну рањивост људи, што је погоршано пандемијом Ковид-19, што починиоцима олакшало проналажење жртава. Пандемија је такође отежала приступ жртава правди, помоћи и подршци и отежала одговор кривичног правосуђа на овај злочин. У ери глобализације, у развијенијим и богатијим земљама постоји растућа тражња за јефтним производима, јефтним радом, јефтним услугама. Посебно треба истаћи да је XX век

2 J. Igrački, D. Manojlović, S. Mijalković, „Human Trafficking: From Police Arrest of Suspect to Prosecutor’s Indictment to Court Verdict: Scientific Correlation from Quantitative to Qualitative (Case Study – Serbia)”, *Victimology*, 4/2024, 11.

3 С. Марковић, *Кршење људских права над жртвама ирговине људима*, Београд, 2015, 54–73.

4 Устав Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 98/2006 и 115/2021.

5 Д. Зејниловић, „Проблем трговине људима у Црној Гори“, *Криминалистичке теме*, 2017, 510–525.

6 Н. Радовић, „Историјски аспект трговине људима”, *Перјаник*, 16/2008, 114–118.

7 United Nations Office on Drugs and Crime, *Global Report on Trafficking in Persons 2022*, Vienna, 2022.

8 International Organization for Migration (IOM), *World migration report 2021*.

био век бројних оружаних сукоба и међународних мировних операција, те с једне стране, то говори о постојању велике потражње за сексуалним услугама где год да су стациониране војне трупе, а с друге о непостојању институција и колапсу система у земљама у којима до конфликта долази, што погодује несметаном развоју сваке врсте криминала, укључујући и трговину људима. Свој интерес, могућност остваривања огромних зарада у повезивању такве понуде и тражње, организоване криминалне групе су нашле свој интерес. Поред тога, жртве се неретко суочавају са додатним проблемима као што су стигматизација, страх од репресије и недостатак поверења у институције, што додатно отежава њихову идентификацију и заштиту. Процењено је да је „тамна бројка“ чак 6 милиона жртава годишње, а према статистици ЦИА, тренутно се око 27 милиона људи широм света налази у неком облику ропства.⁹ Иако је формално укинута ропство, савремени облици експлоатације указују на постојање такозваног „модерног ропства“¹⁰, у оквиру којег су жртве лишене основних права и слобода.¹¹

Данас, више универзалних међународних докумената¹² који су донети у оквиру и под окриљем Организације Уједињених нација, односно регионалних докумената донетих у оквиру Савета Европе, односно Европске уније, прописују трговину људима као забрањену и кажњиву појаву, мере за њено спречавање и сузбијање, мере помоћи и заштите жртава, те облике међународне правне помоћи у том циљу.¹³ То је, заправо, скуп забрањених, проскрибованих, противправних и кажњивих дела, на који начин се у међународном кривичном праву успоставља ефикасан и делотворан систем међународних стандарда за успостављање кривичне одговорности за више кривичних дела ове врсте у националним законодавствима држава које су и потписале, односно ратификовале ове међународне документе. У многим аспектима, борба против трговине људима, постигнута је, јер је Европска унија увидела приоритет. Успостављена је сарадња међу кључним актерима, како на политичком нивоу, између органа за спровођење закона и правосудних органа, како у националном тако и у транснационалном контексту, довела је до кривичних гоњења и осуђујућих пресуда, као и до побољшане идентификације, помоћи и подршке жртвама. Кампање за подизање свести, образовни програми и иницијативе за обуку спроведене су како би се смањили ризици да људи постану жртве трговине људима. Студије и извештаји су повећали знање о овом феномену, доприносећи тако развоју адекватних стратегија реаговања. Међутим, упркос постигнутом напретку,

9 *Насиље над децом – Студија Генералног секретара Уједињених нација*, United Nations Office, Београд, 2007, 290–295.

10 Н. Радовић, „Трговина женама и децом у циљу сексуалне експлоатације”, *Наука, безбедносћ, полиција*, 3/2007, 95–112.

11 United Nations Office on Drugs and Crime (2022), *op. cit.*

12 В. Ђ. Деган, Б. Павишић, *Међународно казнено право*, Ријека, 2005, 197–203.

13 Т. Фомина, М. Вогиаци, *Регионалне смернице за идентификацију жртава трговине људима – ириручник за југоисточну и источну Европу*, Београд, 2012, 67–93.

постављању приоритета, трговина људима остаје озбиљна претња у Републици Србији, али и у Европској унији, угрожавајући хиљаде појединаца сваке године, посебно жене и децу. Штавише, трговци људима су прешли на нови пословни модел онлајн регрутовања и експлоатације жртава, што отежава органима за спровођење закона и правосуђа да реагују.

2. ТРГОВИНА ЉУДИМА – ОСНОВНИ ПОЈМОВИ

Тек у 20. веку јачају идеје, заједно са потребом заштите људских права и слобода, начела једнакости и праведности, да се сви људи рађају слободни. Стога је свако противправно лишење слободе другог лица противно његовој вољи (или уз пристанак који није правно релевантан), које је извршено у неком облику експлоатације кажњиво и забрањено понашање – кривично дело. Слична је ситуација и са трговином људима које је данас у савременом кривичном праву предвиђено као тешко кривично дело забрањено строгим казнама, али и другим кривичним санкцијама. Људски живот и тело представљају друштвене вредности које су увек биле и остале предмет кривичноправне заштите.¹⁴ Трговина људима данас представља тешко кривично дело, како у националном, тако и у међународном кривичном праву.¹⁵ Оно спада у међународна кривична дела у ширем смислу (чији се основ инкриминације налази у међународним универзалним и регионалним документима).¹⁶ Тешко кривично дело предвиђено је националним кривичним законодавством којим се повређују или угрожавају најзначајнија људска добра као што су: живот и тело, основне слободе и права, интегритет и достојанство личности.¹⁷

Основно, темељно, базично кривично дело под називом: „Трговина људима“¹⁸ је предвиђено у глави тридесет четвртој: „Кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом“ у одредби члана 388. КЗ.¹⁹ Наиме, кривично дело из члана 388. КЗ носи назив: „Трговина људима“.²⁰ Ово дело²¹ чини лице које врбује, превози, пребацује,

-
- 14 J. Igrački, S. Karović, „Corruption and Money Laundering as Legal and Social Phenomena: Causes, Phenomenology, Consequences”, *Victimology*, 3/2021.
 - 15 Р. Маслеша, „Утјецај организованог криминалитета на политичку и сигурносну стабилност у регији”, *Криминалистичке теме*, 3–4/2003, 3–7.
 - 16 Д. Јанковић *et al.*, *Трговина људима као кривично дело у релевантним међународним документима*, Београд, 2019, 93–131.
 - 17 И. Крстић, Б. Чучковић, *Трговина људима међународни документи и њихови стандарди*, Београд, 2012, 187–201.
 - 18 Ђ. Ђорђевић, *Кривично право, Посебни део*, Београд, 2011, 267.
 - 19 Б. Ристивојевић, *Мисли о трговини људима у међународном кривичном праву*, Нови Сад, 2015, 98–117.
 - 20 С. Мијалковић, „Теоријско одређење појма трговине људима“, *Наука, безбедности, полиција*, 2–3/2004, 98–117.
 - 21 М. Баљић, *Нормативно-правни и институционални оквир борбе против трговине људима у БИХ с освртом на судску праксу*, Столац, 2020, 173–192.

предаје, продаје, купује, посредује у продаји, сакрива или држи друго лице силом или претњом, довођењем у заблуду или одржавањем у заблуди, злоупотребом овлашћења, поверења, односа зависности, тешких прилика другог, задржавањем личних исправа или давањем или примањем новца или друге користи, а у циљу експлоатације његовог рада, принудног рада, вршења кривичних дела, проституције или друге врсте сексуалне експлоатације, просјачења, употребе у порнографске сврхе, успостављања ропског или њему сличног односа, ради одузимања органа или дела тела или ради коришћења у оружаним сукобима.²² Објект заштите је вишеструко одређен као:²³ а) основне слободе и права човека, б) живот и телесни интегритет човека и ц) међународно право. Но, у правној теорији се могу наћи и другачија схватања, па се тако сматра да се овде као објект заштите јављају достојанство личности и морал.²⁴

Дефиниција трговине људима из члана 3 Протокола Уједињених нација о трговини људима пружа међународној заједници заједничке основе за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људима, као и за помоћ жртвама и заштиту жртава трговине људима. Дефиницију чине три саставна елемента, и када су одрасла лица у питању, сва три елемента морају бити присутна да би се радило о кривичном делу трговине људима. Ти елементи су: *радње* (регрутовање, превоз, премештање, скривање, прихват лица); *средства* (претња или употреба силе или других облика присиле, отмица, превара, обмана, злоупотреба моћи или положаја рањивости, давање или примање плаћања или бенефиција за постизање пристанка лица које има контролу над другим лицем) и *сврха* (експлоатација проституције других или остали облици сексуалне експлоатације, принудни рад, ропство, ропски положај, вађење органа, остали облици експлоатације). Такође, дефиницију употпуњује и: пристанак жртве на намеравану експлоатацију није релевантан када је коришћено било које од наведених обмањујућих или принудних средстава (чл. 3б); врбовање, превоз, пребацивање, скривање или примање детета у сврху експлоатације сматра се „трговином људима“ чак и ако не укључује неко од обмањујућих или принудних средстава наведених у дефиницији (чл. 3ц); „дете“ означава свако лице млађе од осамнаест година живота (чл. 3д). Основне елементие дефиниције чине: премештање лица с једног места на друго, уз употребу обмане, присиле или злоупотребе моћи, уз услове експлоатације. Посебно се истиче да када је жртва дете, кривично дело трговина људима постоји и када елемент „средства“ није присутан, јер се сматра да због свог узраста, неискства и рањивости деца треба да буду посебно заштићена (чл. 3ц).

22 J. Драгојловић, *Кривично право, Посебни део*, Нови Сад, 2025, 295–297.

23 Ж. Бјелајац, *Трговина људима – злочин против човечности*, Нови Сад, 2014, 84–109.

24 Н. Мрвић Петровић, *Кривично право*, Београд, 2005, 279–280.

3. МЕЂУНАРОДНИ ПРАВНИ ОКВИР ЗАШТИТЕ ЖРТАВА ТРГОВИНЕ ЉУДИМА

Међународни правни оквир заштите жртава трговине људима развијао се постепено, пратећи еволуцију разумевања овог феномена као тешког кршења људских права и облика организованог криминала. Савремени приступ заснива се на интеграцији кривичноправних механизма са стандардима заштите људских права, при чему је жртва постављена у центар правне и институционалне реакције. Трговина људима је глобални проблем који захтева координисан одговор на међународном нивоу. Уједињене нације и Савет Европе успоставили су низ конвенција и протокола који дефинишу стандарде заштите жртава и кажњавања извршилаца.

Основни међународни инструмент јесте *Пројтокол о сиречавању, сублијању и кажњавању трговине људима, посебно женама и децом* (такође се назива Палермо протокол или Протокол о трговини људима). Протокол о трговини људима један је од три протокола уз Конвенцију Уједињених нација против транснационалног организованог криминала. Конвенцију, Протокол о трговини људима и Протокол о кријумчарењу (*Пројтокол против кријумчарења миграната које море, ваздухом*) усвојила је Генерална скупштина УН у новембру 2000, а наконтога је, 2005. године, усвојен Протокол о ватреном оружју (*Пројтокол о борби против незаконитог произвођења и трговине ватреним оружјем*). Они су првенствено инструменти за спровођење закона у циљу унапређења прекограничне сарадње влада и обезбеђивања да све земље имају адекватне законе за решавање тих кривичних дела. Протокол о трговини људима састоји се од три инструмента: самог протокола, релевантних одељака матичне конвенције и Интерпретативних напомена (*Travaux Preparatoires*), у којима се наводе објашњења неких од одредаба Протокола. Србија је потписала и Конвенцију против организованог криминала и Протокол о трговини људима.

Такође, од великог значаја су и међународни споразуми, који се баве различитим врстама кршења људских права до којих долази у процесу трговине људима. Најважнији су *Конвенција о ројсћиву* (1926), *Дојунска конвенција о укидању ројсћива, трговине робљем, усљанова и пракси сличних ројсћиву* (1956), *Конвенције Међународне организације рада о принудном раду* бр. 29 (1930) и бр. 105 (1957) и *Пројтокол уз Конвенцију о принудном раду из 1930.* (2014) (који Србија није ратификовала), *Међународни пакт о грађанским и политичким правима* (ICCPR, 1966), *Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима* (ICESCR, 1966), *Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена* (CEDAW, 1979), *Конвенција против мучења и других свирепих, нечовечних или понижавајућих казни или постојења* (CAT, 1984), *Конвенција о правима деце* (CRC, 1989), *Међународна конвенција о елиминисању свих облика расне дискриминације* (CERD, 1965), *Међународна конвенција о заштити права свих радника миграната и чланова њихових породица* (ICPMW, 1990).

Канцеларија Високог комесара за људска права ОНСНР из 2002. године је донела документ од велике важности, заснован на људским правима где су препоручени принципи и смернице о људским правима и трговини људима (у даљем тексту: Смернице),²⁵ који има за циљ да пружи основу за развој, примену и вредновање одговора на трговину људима заснованог на људским правима. Смернице ОНСНР обухватају превенцију, заштиту и помоћ, као и криминализацију, кажњавање и правно задовољење. Смернице и принципи донети су у Коментару 2010. године од стране ОНСНР, који даје упутство њиховом правном статусу.²⁶

Кључни инструмент у овој области представља Протокол Уједињених нација за спречавање, сузбијање и кажњавање трговине људима, нарочито женама и децом, који допуњује Конвенцију Уједињених нација против транснационалног организованог криминала,²⁷ (такозвани Палермски протокол). Овај документ представља темеље за свеобухватан приступ који обухвата превенцију, кривично гоњење учинилаца и заштиту жртава. Посебан значај Палермског протокола огледа се у томе што обавезује државе да предузму мере за помоћ и заштиту жртава, укључујући физичку, психолошку и социјалну подршку. Ове мере обухватају обезбеђивање адекватног смештаја, медицинске неге, правне помоћи, као и приступа информацијама о њиховим правима. Такође, протокол предвиђа могућност да жртве добију накнаду штете, као и да им се омогући останак на територији државе у одређеним околностима.²⁸

Поред Палермског протокола, значајну улогу у заштити жртава имају и општи међународни инструменти за заштиту људских права. Универзална декларација о људским правима и Међународни пакт о грађанским и политичким правима гарантују право на слободу, достојанство и забрану ropства и присилног рада.²⁹ Ове норме представљају правни основ за борбу

25 Office of the UN High Commissioner for Human Rights, *Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking (E/2002/68/Add.1)*, 2002, <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/Traffickingen.pdf>.

26 Office of the UN High Commissioner for Human Rights Commentary, *Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking*, 2010, https://www.ohchr.org/Documents/Publications/Commentary_Human_Trafficking_en.pdf.

27 М. Шкулић, *Међународно кривично право*, Београд, 2022.

28 П. Димитријевић *et al.*, *Трговина људима – правна заштитна у међународним и националним оквирима*, Ниш, 2011, 78–92.

29 United Nations, *Universal Declaration of Human Rights*, 1948. Универзална декларација о људским правима (UDLJP) је прекретница у историји људских права. Састављена од стране представника са различитим правним и културним пореклом из свих региона света, Декларацију је прогласила Генерална скупштина Уједињених нација у Паризу 10. децембра 1948. године (резолуција Генералне скупштине 217 А) као заједнички стандард достигнућа за све народе и све нације. Она први пут утврђује основна људска права која треба универзално заштитити, и преведена је на преко 500 језика. UDLJP је широко призната као инспирација и утрла је пут за усвајање више од седамдесет уговора о људским правима, који се данас стално примењују на глобалном и регионалном нивоу (сви садрже референце у својим преамбулама).

против трговине људима и заштиту жртава, јер се трговина људима директно коси са овим фундаменталним принципима. Посебно је значајна Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена (CEDAW), која препознаје да су жене несразмерно погођене трговином људима и обавезује државе да предузму мере за спречавање експлоатације жена и девојака.³⁰ Слично томе, Конвенција о правима детета поставља обавезу држава да заштите децу од свих облика експлоатације и злоупотребе, укључујући трговину људима.³¹ Од интереса су такође Смернице МОП за законодавство и спровођење закона у области трговине људима и експлоатације у виду принудног рада³² и Декларација МОП о основним принципима и правима на рад (из 1998. године, измењена и допуњена 2022) и Прилог о њеној примени и праћењу.³³ Комитет за елиминацију свих облика дискриминације жена издао је посебну Општу препоруку о трговини женама и девојчицама у контексту глобалне миграције (ГР 38).³⁴ Посебне смернице у вези с положајем жртава пружају Декларација Уједињених нација (УН) о основним принципима правде за

United Nations. 1966. *International Covenant on Civil and Political Rights*. 16. децембра 1966. године, Генерална скупштина је усвојила два Пакта консензусом, без иједног уздржаног гласа (резолуција 2200 (XXI)). Од тада, два свеобухватна инструмента Уједињених нација о људским правима пловилa су различитим путевима. Међутим, супротно многим песимистичким очекивањима, углавном су ратификовани истовремено. Разлика у кругу држава чланица је мала. Од јуна 2008. године, Међународни пакт о грађанским и политичким правима (МПГПП) обухвата 161 државупотписницу, док Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима (МПЕСКП) заузима друго место са 158 ратификација. Руска Федерација, на пример, је потписница оба пакта, док су Сједињене Државе оставиле по страни МПЕСКП, а Кина, с друге стране, није нашла за угодно да ратификује МПГПП.

- 30 United Nations, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*, 1979. Конвенција пружа основу за остваривање равноправности између жена и мушкараца кроз обезбеђивање једнаког приступа жена и једнаких могућности у политичком и јавном животу – укључујући право гласа и кандидовања на изборима – као и образовању, здравству и запошљавању. Државе потписнице се слажу да предузму све одговарајуће мере, укључујући законодавство и привремене посебне мере, како би жене могле да уживају сва своја људска права и основне слободе. Конвенција је једини уговор о људским правима који потврђује репродуктивна права жена и циља на културу и традицију као утицајне силе које обликују родне улоге и породичне односе. Она потврђује права жена да стекну, промене или задрже своје држављанство и држављанство своје деце. Државе потписнице се такође слажу да предузму одговарајуће мере против свих облика трговине женама и експлоатације жена.
- 31 United Nations, *Convention on the Rights of the Child*, 1989, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>, 3. април 2026.
- 32 *Human Trafficking and Forced Labour Exploitation, Guidelines for Legislation and Law Enforcement*, 2005, <https://www.ilo.org/media/319661/download>, 3. април 2026.
- 33 *ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work*, <https://www.ilo.org/ilo-declaration-fundamental-principles-and-rights-work>, 3. април 2026.
- 34 *General Recommendation 38 on trafficking of women and girls in the context of global migration*, 2020, <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/>

жртве кривичних дела и злоупотребе моћи³⁵ и Основни принципи и смернице о праву на правни лек и репарацију.³⁶

Државе потписнице Конвенције у смислу члана 25. су обавезне да предузму одговарајуће мере у оквиру својих могућности, ради пружања помоћи и заштите жртвама кривичних дела, нарочито у случајевима претњи одмаздом или застрашивања.³⁷ У том смислу се успоставља одговарајући поступак да би обезбедило право на коришћење накнаде и реституција жртвама кривичних дела.

Члан 31. Конвенције под називом: „Превенција“ обавезује државе потписнице да израде и процене националне пројекте и да утврде и унапреде најбољу праксу и политику у циљу превенције транснационалног организованог криминала као изузетно великог безбедносног изазова, како за међународну заједницу, тако још више и за поједине државе.³⁸ У складу са основним принципима свог домаћег, националног законодавства, обавеза је држава да смање постојеће или будуће могућности да групе за организовани криминал уопште учествују на законитим тржиштима са својим прибављеним добитима од криминала, кроз одговарајуће законске, административне или друге мере.

Државе потписнице се такође обавезују да предузму све неопходно потребне мере и радње са циљем да се подигне ниво свести у јавности о постојању, узроцима и тежини транснационалног организованог криминала,³⁹ и о томе какву претњу он представља за појединца, али и савремено друштво у целини. Информације могу да се шире путем масовних средстава јавног информисања, тамо где је потребно. Поред тога, оне обухватају мере за унапређивање учешћа јавности у спречавању те врсте савременог криминала, као и борби против њега.

Међутим, иако државе потписнице су у обавези да предузму све неопходно потребне мере и радње, у пракси постоји додатни изазов због недостатка ефикасне међународне сарадње. С обзиром на то да је трговина људима

generalrecommendation-no38-2020-trafficking women#:~:text=Summary,align%20with%20mixed%20migration%20flows, 3. април 2026.

35 Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, UN General Assembly Resolution A/RES/40/34 of 29 November 1985, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-basic-principles-justice-victims-crime-and-abuse>, 3. април 2026.

36 Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law, UN General Assembly Resolution 60/147 of 16 December 2005, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/basic-principles-and-guidelines-right-remedy-and-reparation>, 1. април 2026.

37 D. F. Haynes, „Not found chained to a bed in a brothel: Conceptual, legal and procedural failures to full fill the promise of the trafficking victim protection act”, *Georgetown Immigration Law Journal*, 3/2007, 373–376.

38 З. Томић, „Захтјеви савремене криминалне политике у области реаговања на криминалитет“, *Годишњак Правног факултета у Сарајеву*, 1988, 337–345.

39 П. Димитријевић *et al.*, *op. cit.*, 78–92.

често транснационалног карактера, неопходна је координација између држава у погледу кривичног гоњења, размене информација и заштите жртава. Међутим, у пракси ова сарадња није увек на задовољавајућем нивоу, што утиче на ефикасност борбе против овог феномена. У целини посматрано, међународноправни оквир заштите жртава трговине људима представља солидну основу за развој националних политика и законодавства. Међутим, његова ефикасност у великој мери зависи од доследне примене и даљег унапређења механизма заштите, уз нагласак на приступу који је заснован на људским правима и потребама жртава.

Важан инструмент који је усмерен на људска права јесте *Конвенција Савета Европе о борби против трговине људима* (у даљем тексту: Конвенција СЕ против трговине људима), која је усвојена 2005, а ступила на снагу 2008. године, и чија је Република Србија потписница. Конвенција експлицитно препознаје трговину људима као кршење људских права, и препознаје и транснационалну и домаћу трговину људима. У погледу радне експлоатације, (необавезујуће) *Смернице о сиречавању и борби против трговине људима у сврху радне експлоатације*,⁴⁰ чији нормативни и институционални механизми имају за циљ успостављање високог нивоа заштите људских права и ефикасну борбу против овог облика организованог криминала. За разлику од ранијих приступа који су били усмерени преваходно на кривично гоњење учинилаца, савремени европски оквир ставља жртву у центар правне заштите, развијајући такозвани приступ заснован на људским правима. Европски правни оквир за борбу против трговине људима и заштиту њених жртава представља један од најразвијенијих регионалних Система у свету Савета Европе које је усвојила (ГРЕТА), Група експерата задужена за праћење Конвенције СЕ против трговине људима, наводе кључне показатеље за правилно функционисање инспектората рада, идентификацију жртава и помоћ, као и одговоре кривичног правосуђа. Слично томе, пратећи приступ усредсређен на људска права и жртве, *Препорука о трговини људима у сврху радне експлоатације (2022) Савета Европе*⁴¹ позива државе чланице да усвоје националне законе и политике за решавање проблема радне експлоатације.

Трговина људима у сврху радне експлоатације је у порасту у Европи, и углавном је све већи број жена, мушкараца и деце. У новембру 2019. године,

40 *Guidance Note on preventing and combating human trafficking for the purpose of labour exploitation* (GRETA 2020(12)), <https://edoc.coe.int/en/trafficking-in-human-beings/10277-guidance-note-on-preventing-and-combating-trafficking-in-human-beings-for-the-purpose-of-labour-exploitation.html>, 2. април 2026.

41 *Recommendation CM/Rec (2022)21 of the Committee of Ministers to member States on preventing and combating trafficking in human beings for the purpose of labour exploitation*, 2023. Препорука се ослања на рад на надзору и на смернице које је припремила ГРЕТА, на судску праксу Европског суда за људска права, као и на закључке и одлуке Европског комитета за социјална права. Меморандум са објашњењима садржи свеобухватан пакет мера; <https://edoc.coe.int/en/trafficking-in-human-beings/11413-preventing-and-combating-trafficking-in-human-beings-for-the-purpose-of-labour-exploitation-recommendation-cmrec202221.html>, 2. април 2026.

генерални секретар је представио Комитету министара „Путну мапу за јачање акције против трговине људима у сврху радне експлоатације“.⁴² У складу са овом Путном мапом, Група стручњака за акцију против трговине људима (ГРЕТА) усвојила је, у септембру 2020. године, збирку добрих пракси у области борбе против трговине људима у сврху радне експлоатације.⁴³ Збирка је послужила као основа за израду Смерница о спречавању, и борби против трговине људима у сврху радне експлоатације, које је ГРЕТА усвојила у новембру 2020. године.⁴⁴ Упутства ГРЕТА-е показала су потребу да се постојећи правно обавезујући инструменти, посебно Конвенција Савета Европе о борби против трговине људима, допуне препоруком Комитета министара свим државама чланицама која кодификује неопходне смернице. У априлу 2021. године, Комитет министара је одлучио да оснује Комитет за израду нацрта о трговини људима у сврху радне експлоатације (ДН-ТЕТ), под надлежношћу Управног комитета за људска права (CDDH), ради припреме нацрта препоруке Комитета министара о спречавању и борби против трговине људима у сврху радне експлоатације. У складу са мандатом ДН-ТЕТ-а, састојао се од 10 представника држава чланица, од којих је пет именовано Управни комитет за људска права (CDDH), четири Европски комитет за проблеме криминала (CDPC) и једног Владиног комитета Европске социјалне повеље и Европског кодекса социјалног осигурања, и пет независних стручњака које је именовано генерални секретар. Више тела Савета Европе, као и друге међународне и организације цивилног друштва, учествовало је на састанцима ДН-ТЕТ-а. ГРЕТА и њен Секретаријат активно су допринели припреми нацрта препоруке и учествовали су на четири састанка ДН-ТЕТ-а.

Дана 27. септембра 2022. године, Комитет министара усвојио је Препоруку CM/Res(2022)21 о спречавању и борби против трговине људима у сврху радне експлоатације. Препорука позива државе чланице Савета Европе да усвоје националне законе, политике и стратегије које се баве трговином људима у сврху радне експлоатације, пратећи приступ заснован на људским правима и усмерен на жртве. Она се ослања на рад на прашењу и смернице ГРЕТА-е, судску праксу Европског суда за људска права и закључке и одлуке Европског комитета за социјална права. Образложење садржи свеобухватан пакет мера, почевши од превенције и регулисања тржишта рада. У њему се наглашава да државе чланице треба да обезбеде инспекторатима рада свеобухватан мандат, обуку и довољне људске и финансијске ресурсе како би им се омогућило да буду редовно и проактивно присутни у свим економским секторима. Даље, требало би да регулишу и

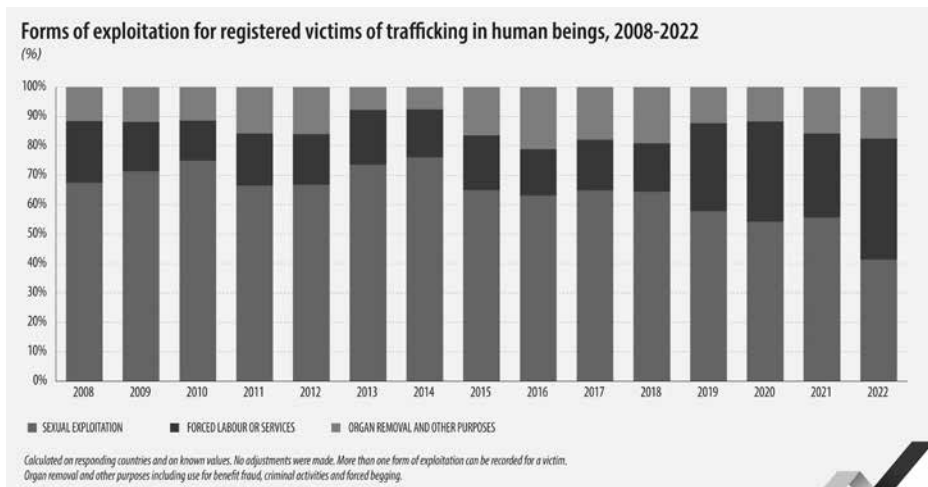
42 SG/Inf (2019)34 and SG (2020)29.

43 Compendium of good practices in addressing trafficking in human beings for the purpose of labour exploitation – GRETA (2020)08 – bit.ly/GRETA-compendium-labour-exploitation.

44 Guidance note on preventing and combatting trafficking in human beings for the purpose of labour exploitation – GRETA (2020)12 – bit.ly/GRETA-Guidance-note-labour-exploitation.

прате агенције за запошљавање и регрутацију и испитују потенцијално неправилне праксе на тржишту рада. Савремено право има намеру да обликује хумано, демократско друштво које поступа у складу са највишим међународним стандардима у погледу људских права. Помоћ, подршка и правна заштита жртава морају бити систематски организоване и долазити из свих сегмената друштва. Одговорност држава да помогну жртвама у европском правном простору првенствено из Европске конвенције о људским правима, с обзиром на позитивну обавезу држава чланица да осигурају ефикасну примену права и слобода које она регулише. Не постоје специфични одредбе у Европској конвенцији о људским правима које се баве правима жртава, међутим, Европски суд за људска права створио је значајну праксу која је ојачала положај жртве загарантован актима Савета Европе.⁴⁵

Истраживање које је спровела ЕУ у периоду 2014–2024. године, подаци говоре да је у 2024. години у ЕУ регистровано 9.678 жртава трговине људима, што је смањење од 8% у поређењу с 2023. годином, што означава преокрет узлазног тренда уоченог претходних година (Слика 1). У 2024. години 12 од 27 земаља ЕУ-а пријавило је пораст броја регистрованих жртава у поређењу с 2023. годином, док је 14 земаља ЕУ-а забележило смањење, а једна није пријавила никакву промену. Неколико земаља навело је да уочени пораст делимично изражавају појачану опрезност и побољшано откривање од стране власти и агенција које се боре против трговине људима.

Слика 1. Жртве трговине људима путем свих облика експлоатације, 2014–2024. године⁴⁶

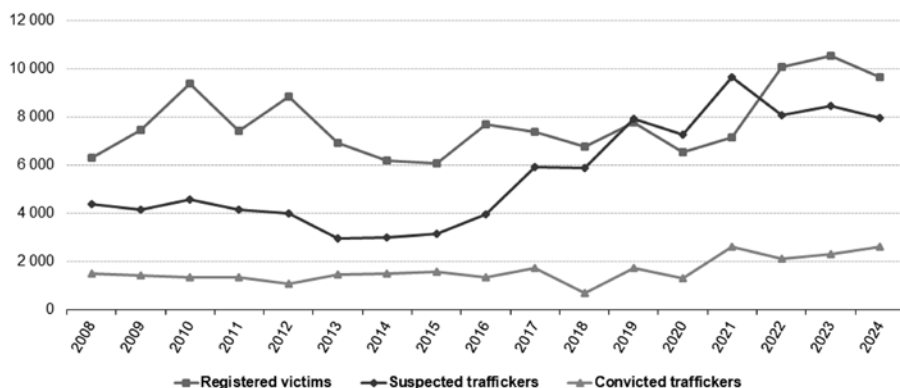
45 J. Igrački, S. Dečković, M. B. Alić, „Legal Protection of Victims of Hate Crimes with Special Reference to Victims’ Rights According to the European Convention and the Practice of the European Court of Human Rights”. *Victimology*, 4/2025, 632–644.

46 Извор: Eurostat (*crim_thb_vexp*), 2. април 2026.

У 2024. години број осумњичених трговаца људима био је 7.966, у поређењу с 8.471 у 2023. години, што указује на смањење од 6% (Слика 2). Број осуђених трговаца људима у ЕУ се повећао за 13%, с 2.309 у 2023. на 2.599 у 2024. У истом раздобљу, пораст је забележен у 15 од 26 земаља ЕУ које су доставиле податке за обе године.

Persons involved in trafficking in human beings by legal status, 2008-2024

(number of persons)

Notes: Totals for responding countries. No adjustments were made. For suspected persons, Estonia didn't provide data for 2022. For convicted persons, Belgium didn't provide data for 2022 and 2023, Finland and Ireland for 2024. Source: Eurostat (crim_thb_sex)

eurostat

Слика 2. Особе укључене у трговину људима према правном статусу, 2008–2024. године⁴⁷

Број осумњичених и осуђених трговаца људима показао је знатне флукуације између 2008. и 2024. године, с највећим бројем у 2021. години, и то 9.657 осумњичених трговаца људима и 2.631 осуђених трговаца људима. У 2024. години број осумњичених трговаца људима незнатно се смањио на 7.966, док је број осуђујућих пресуда наставио узлазни тренд, досегнувши 2.599. Уопштено, број осуђених особа остао знатно нижи од броја осумњичених за трговину људима. Треба напоменути да неке земље ЕУ-а нису пријавиле податке о осумњиченим и осуђеним трговцима људима за одређене године. Стога трендове уочене током времена треба тумачити с опрезом.

4. НАЦИОНАЛНИ ПРАВНИ ОКВИР ЗАШТИТЕ ЖРТАВА ТРГОВИНЕ ЉУДИМА

Устава Републике Србије у члану 26 наводи се да нико не може бити држан у ропству или у положају сличном ропству, као и то да је сваки облик

⁴⁷ Извор: Eurostat (crim_thb_sex), 2. април 2026.

трговине људима забрањен. Забрањен је и принудни рад.⁴⁸ Закон Републике Србије, трговину људима, сврстава у оквиру главе којом су обухваћена дела против човечности заједно с ратним злочином, чиме признаје и истиче суровост и тежину трговине људима као кривичног дела. Заштитни објект нису живот и тело, већ највеће вредности човечности и добра заштићена међународним правом у оквиру којих су, поред права на живот и слободу, и право на достојанство, част и човечно поступање. Штити се основно право да ниједно људско биће не сме бити предмет експлоатације ни третирано као роба.

У члану 388 Кривичног законика (у даљем тексту КЗС) (трговина људима), предвиђа се: 1) Ко силом или претњом, довођењем у заблуду или одржавањем у заблуди, злоупотребом овлашћења, поверења, односа зависности, тешких прилика другог, задржавањем личних исправа или давањем или примањем новца или друге користи, врбује, превози, пребацује, предаје, продаје, купује, посредује у продаји, сакрива или држи друго лице, а у циљу експлоатације његовог рада, принудног рада, вршења кривичних дела, проституције или друге врсте сексуалне експлоатације, просјачења, употребе у порнографске сврхе, успостављања ропског или њему сличног односа, ради одузимања органа или дела тела или ради коришћења у оружаним сукобима, казниће се затвором од три до дванаест година. 2) За дело из става 1. овог члана учињено према малолетном лицу учинилац ће се казнити казном прописаном за то дело и кад није употребио силу, претњу или неки други од наведених начина извршења. 3) Ако је дело из става 1. овог члана учињено према малолетном лицу, учинилац ће се казнити затвором најмање пет година. 4) Ако је услед дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила тешка телесна повреда неког лица, учинилац ће се казнити затвором од пет до петнаест година, а ако је наступила тешка телесна повреда малолетног лица услед дела из става 3. овог члана, учинилац ће се казнити затвором најмање пет година. Ако је услед дела из ст. 1. и 3. овог члана наступила смрт једног или више лица, учинилац ће се казнити затвором најмање десет година. 6) Ко се бави вршењем кривичног дела из ст. 1. до 3. овог члана или је дело извршено од стране групе, казниће се затвором најмање пет година. 7) Ако је дело из ст. 1. до 3. овог члана извршено од стране организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором најмање десет година. 8) Ко зна или је могао знати да је лице жртва трговине људима, па искористи њен положај или другоме омогући искоришћавање њеног положаја ради експлоатације предвиђене ставом 1. овог члана, казниће се затвором од шест месеци до пет година. 9) Ако је дело из става 8. овог члана учињено према лицу за које је учинилац знао или је могао знати да је малолетно, учинилац ће се казнити казном затвора од једне до осам година. 10) Пристанак лица на експлоатацију или на успостављање ропског или њему сличног односа из става 1. овог члана не утиче на постојање кривичног дела из ст. 1, 2. и 6. овог члана.

48 Сексуално или економско искоришћавање лица које је у неповољном положају сматра се принудним радом (чл. 26, ст. 3 Устава РС).

Чланом 389 Кривичног законика Републике Србије, као посебно кривично дело, издвојена је трговина малолетним лицима ради усвојења. Овом одредбом предвиђа се: 1) Ко одузме лице које није навршило шеснаест година ради његовог усвојења противно важећим прописима или ко усвоји такво лице или посредује у таквом усвојењу или ко у том циљу купи, прода или преда друго лице које није навршило шеснаест година или га превози, обезбеђује му смештај или га прикрива, казниће се затвором од једне до пет година. 2) Ко се бави вршењем делатности из става 1. овог члана или је дело извршено од стране групе, казниће се затвором најмање три године. 3) Ако је дело из става 1. овог члана извршено од стране организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором најмање пет година. Такође, теоретичари консеквенцијализма доказују да кажњавање може имати више утицаја на редукцију криминала од било које друге праксе, и да је то оно што оправдава примену казне.⁴⁹

Данас, важећа Стратегија превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава у периоду 2017–2022. године представља, заправо, други стратешки документ који је Влада Републике Србије донела у циљу решавања проблема трговине људима.⁵⁰ Статистичка анализа указује на велики удео домаћих држављана жртава трговине људима којима је трговано у оквиру граница Републике Србије, затим пораст броја деце жртава трговине људима, појаву дуалне или вишеструке експлоатације жртава, као и пораст броја домаћих држављана жртава трговине људима у иностранству и то мушкараца жртава радне експлоатације у индустрији грађевине и жена жртава експлоатације у проституцији.⁵¹ Услед повезаности просјачења са криминалитетом, са нарочито израженим трендом повезаности са неким од појавних облика организованог криминалитета у виду трговине људима, односно децом, друштвена реакција је углавном усмерена ка спречавању појаве или бар њеном каналисању, премда досадашња искуства говоре да ни ове девијације, као ни друге, не могу бити елиминисане, све док појединцима или групама обезбеђују сагисфакцију за понашање.⁵²

Интензивни мешовити миграциони токови са подручја Блиског Истока, Азије и Африке ка земљама Европске уније, преко територије Републике Србије, усложњавају одговор државе и друштва на проблем трговине људима.⁵³

49 J. Играчки, *Сузбијање злоујојребе ојојних дроја у Рејублици Србији*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2025.

50 J. Матијашевић, З. Павловић, „Трговина људима – утицај и последице по људска права”, *Право, теорија и пракса*, 7–8/2009, 21–32.

51 С. Мијалковић, *Сујројсјављање јрјовини људима и кријумчарењу мијранайи мојућности унајређења безбедности–криминалистичке праксе националној сисјема безбедности*, Београд, 2009, 78–102.

52 С. Орлић, С. Каровић, J. Играчки, „Просјачење и кривичноправна заштита малолетних лица у Босни и Херцеговини”, *Право и јравда: часојис за јравну теорију и праксу*, 1/2023, 405–423.

53 Ж. Бјелајац, „Феномен трговине људским бићима”, *Право, теорија и пракса*, 11–12/2008, 3–20.

Међу ирегуларним мигрантима, избеглицама и тражиоцима азила се свакако налазе и оне категорије лица које су посебно рањиве од трговине људима и експлоатације.⁵⁴ Управо је од великог значаја да се препозна ова осетљива група људи, те да им се обезбеди законита, ефикасна, квалитетна и благовремена заштита, а нарочито за младе девојке и децу која путују без пратње родитеља или друге родбине.⁵⁵

Ова Стратегија има за циљ да обезбеди свеобухватан и континуиран одговор друштва на трговину људима, у складу са динамиком нових и све бројнијих изазова, ризика и претњи, на тај начин што ће се унапредити систем превенције, помоћи и заштите жртава и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом.⁵⁶ За очекивање је да ће до остварења овог циља Стратегије доћи у првом реду функционалним повезивањем и институционалном изградњом капацитета свих партнера.⁵⁷ У томе треба указати да је Стратегија израђена у складу са актуелним политикама које Европска унија води на плану искорењивања трговине људима и миграција.⁵⁸

У спровођењу националне политике превенције, заштите жртава и сузбијања трговине људима успостављено је партнерство надлежних државних органа и цивилног сектора, како на оперативном нивоу, тако и на пољу креирања политика, односно успостављен је мултидисциплинарни оквир рада заснован на заштити људских права жртава, успостављена је регионална и међународна сарадња, посебно међународна полицијска сарадња и успостављен је одговарајући стратешки и нормативни оквир.⁵⁹ У протеклом периоду су развијени бројни програми обуке из области борбе против трговине људима, којима су запослени у Министарству унутрашњих послова, систему социјалне заштите, јавним тужилаштвима, судовима, здравственим и образовним установама и волонтери у организацијама цивилног друштва, стручно оспособљени за рад на превенцији, препознавању жртава, пружању помоћи и заштити жртава и кривичном гоњењу учинилаца.⁶⁰

Постојећи систем идентификације жртава⁶¹ у Републици Србији развијање кроз проактиван приступ, пре свега запослених у полицији и систему социјалне заштите, али и запослених у просвети, здравственим установама

54 Ф. Стојановић, *Безбедности жртвава трговине људима и оружанаца услуга и процена ризика*, Београд, 2021, 92–118

55 С. Вебер, „Обилежја трговине људима у Републици Хрватској”, *Полиција и сигурности*, 2/2011, 203–210.

56 С. Декић, Ј. Ђорђевић, М. Реес, *Трговина људима*, Београд, 2003, 78–94.

57 Ј. Играчки, *Сузбијање трговине људима у праву Републике Србије*, Институт за криминологију и социологију истраживања, Београд, 2026.

58 S. Scarpa, *Trafficking in human being – modern slavery*, Oxford, 2008, 109–134.

59 Е. Мујановић *et. al.*, *Истраживања судске праксе процесуирања трговине људима у БИХ*, Сарајево, 2022, 119–132.

60 М. Сењак, *Праћење феномена трговине људима у Босни и Херцеговини, Хрватској и Србији*, Београд, 2006, 79–101.

61 Љ. Слијепчевић, „Трговина људима – заштита права жртава”, *Правни информатор*, 3/2012, 45–58.

и организацијама цивилног друштва, као и оних који раде са тражиоцима азила и повратницима на основу Споразума између Републике Србије и Европске заједнице о реадмисији лица која незаконито бораве.⁶² На основу Закона о социјалној заштити,⁶³ Влада Републике Србије је априла 2012. године основала „Центар за заштиту жртава трговине људима“, који се састоји од две организационе јединице. То су: а) Служба за координацију заштите жртава трговине људима и б) Прихватилиште за жртве трговине људима. Оснивањем овог Центра започео је процес институционализације подршке жртвама трговине људима. Потребне специјализоване видове подршке и програме реинтеграције жртвама трговине људима, до сада су углавном обезбеђивале организације цивилног друштва из пројектних средстава и донација, као што су: Привремена кућа (смештај и подршка), програм реинтеграције, СОС телефон за жртве трговине људима, а уведен је и СОС телефон за несталу децу.

За спровођење ове Стратегије у Републици Србији потребно је ојачати и успоставити институционални оквир који подразумева: а) образовање Радне групе за спровођење и праћење Стратегије и б) именовање и Националног координатора за борбу против трговине људима.

5. ИЗАЗОВИ У ОСТВАРИВАЊУ ПРАВА ЖРТАВА

Упркос развијеном правном оквиру, у пракси се јављају бројни изазови. Један од кључних проблема јесте неуједначена примена прописа у државама чланицама. Разлике у националним правним системима и институционалним капацитетима доводе до различитог нивоа заштите жртава. Такође, идентификација жртава остаје значајан изазов. Многе жртве остају непрепознате, што им онемогућава приступ правима и услугама које су им гарантоване. Ово је посебно изражено код миграната и лица без регулисаног правног статуса, који се често плаше контакта са властима. Додатни проблем представља секундарна виктимизација, која се јавља када жртве током поступка доживљавају додатну трауму услед неадекватног поступања институција. Упркос постојању јасних стандарда, у пракси се они не примењују увек доследно.

Европски правни оквир има изузетан значај за унапређење положаја жртава трговине људима. Он поставља високе стандарде заштите, уводи ефикасне механизме надзора и подстиче сарадњу између држава. Посебно је важно то што овај оквир промовише приступ заснован на људским правима, који препознаје жртве као активне носиоце права. Ипак, за постизање пуне ефикасности неопходно је континуирано унапређење примене

62 Европска заједница о реадмисији лица која незаконито бораве, *Службени гласник РС – Међународни уговори*, број 103/2007.

63 Закон о социјалној заштити, *Службени гласник РС*, бр. 24/2011 и 117/2022.

постојећих прописа, као и јачање институционалних капацитета и међународне сарадње. Само на тај начин могуће је обезбедити да правни стандарди не остану само формални, већ да допринесу стварном побољшању положаја жртава.

Положај жртава трговине људима представља централно питање савременог међународног и европског права, с обзиром на то да је заштита људских права ових лица кључни елемент ефикасне борбе против овог феномена. Савремени правни оквири све више напуштају искључиво репресивни приступ и усвајају концепт који жртву поставља у средиште правне заштите. Такав приступ подразумева препознавање жртве као носиоца права, а не само као средства у кривичном поступку.

Један од основних предуслова за остваривање права жртава јесте њихова благовремена и адекватна идентификација. Међународни и европски инструменти обавезују државе да развију механизме који омогућавају препознавање жртава од стране надлежних органа, као што су полиција, социјалне службе и невладине организације. Међутим, у пракси идентификација често представља изазов, јер жртве могу бити у страху од трговаца, не верују институцијама или нису свесне свог статуса. Посебан проблем представљају такозване „скривене жртве“, које остају препознате и самим тим лишене заштите. Ово је нарочито изражено код миграната, који се често третирају као илегални боравци, а не као жртве кривичних дела. Због тога је неопходно континуирано обучавање надлежних органа и развој интердисциплинарних приступа.

Једно од основних права жртава јесте право на физичку, психолошку и социјалну заштиту. Ово право обухвата обезбеђивање сигурног смештаја, медицинске неге, психолошке подршке, као и приступа социјалним услугама. Циљ ових мера јесте да се жртвама омогући опоравак и реинтеграција у друштво. Поред тога, жртвама се мора обезбедити приступ информацијама о њиховим правима на језику који разумеју. Ово је од посебног значаја за стране држављане, који често нису упознати са правним системом земље у којој се налазе. Такође, у складу са међународним стандардима, жртвама се може одобрити привремени или стални боравак, у зависности од њихове ситуације.

Право на приступ правди представља један од кључних аспеката положаја жртава трговине људима. Ово право подразумева могућност да жртве учествују у кривичном поступку, добију правну помоћ и остваре своја права пред надлежним органима. Европски и међународни инструменти предвиђају да правна помоћ мора бити доступна бесплатно или под повољним условима. Посебно је значајан принцип заштите жртава током судског поступка. Ова заштита обухвата мере као што су заштита идентитета, ограничење контакта са учиниоцима и обезбеђивање безбедности жртве и њене породице. Циљ ових мера јесте спречавање секундарне виктимизације и подстицање жртава да сарађују са правосудним органима.

Право на накнаду штете представља важан елемент правде за жртве трговине људима. Оно подразумева могућност да жртве добију финансијску

компензацију за претрпљену материјалну и нематеријалну штету. Ово право може се остварити кроз кривични или парнични поступак, као и путем државних фондова за компензацију жртава. Ипак, у пракси остваривање овог права често је отежано. Жртве се суочавају са бројним препрекама, укључујући сложене правне процедуре, недостатак информација и финансијских средстава. Због тога је неопходно унапредити механизме који омогућавају ефикасније остваривање права на накнаду.

Одређене категорије жртава захтевају посебан ниво заштите, пре свега деца, жене и мигранти. У случају деце, примењује се принцип „најбољег интереса детета“, који подразумева да све мере морају бити усмерене на њихову добробит.⁶⁴ Ово укључује обезбеђивање образовања, психолошке подршке и постављање старатеља. Жене, као најчешће жртве сексуалне експлоатације, захтевају специфичне мере заштите које узимају у обзир родну димензију проблема. Ово укључује заштиту од родно заснованог насиља и обезбеђивање услуга које су прилагођене њиховим потребама. Мигранти су такође посебно рањива група, јер се често налазе у неповољном правном положају. Њихова заштита захтева посебну пажњу, укључујући обезбеђивање правног статуса и спречавање депортације у земље где им прети опасност.

Иако постоји развијен правни оквир, у пракси се јављају бројни изазови у остваривању права жртава. Један од главних проблема јесте недовољна примена постојећих прописа. Жртве се често суочавају са институционалним баријерама, недостатком ресурса и недовољном координацијом између различитих служби. Секундарна виктимизација представља још један значајан проблем. Она се јавља када жртве током поступка доживљавају додатну трауму услед неадекватног поступања институција, као што су непоштовање њиховог достојанства или недостатак подршке. Поред тога, социјална стигматизација жртава може представљати препреку њиховој реинтеграцији у друштво. Жртве се често суочавају са предрасудама и дискриминацијом, што додатно отежава њихов опоравак. Постоји значајан јаз између нормативних стандарда и стварног положаја жртава, што указује на потребу за даљим унапређењем институционалних механизма и праксе. Ово може укључивати понављање трауматичних сведочења, непоштовање приватности, недостатак психолошке подршке или неприкладан третман од стране службених лица. Иако правни инструменти предвиђају мере заштите, у пракси оне нису увек доследно примењене. Недостатак специјализованих служби и обученог особља додатно доприноси овом проблему. Последица је смањена спремност жртава да сарађују са правосудним органима, што негативно утиче и на кривично гоњење учинилаца.

Један од кључних проблема у пракси јесте недовољна и неблаговремена идентификација жртава трговине људима. Упркос постојању јасних смерница и обавеза, велики број жртава остаје непрепознат. Разлози зато су бројни: недостатак обуке код надлежних органа, недовољна координација

64 United Nations Children's Fund (UNICEF), *Child trafficking and exploitation*, 2020.

институција, као и комплексност самог феномена. Жртве често избегавају контакт са властима због страха од трговаца људима, неповерења у институције или страха од депортације, посебно услучају миграната. Као последица тога, многе жртве се третирају као илегални мигранти или учиниоци прекршаја, чиме им се ускраћује приступ правима која им припадају.

Трговина људима је по својој природи транснационални феномен, што захтева висок степен сарадње између држава. Међутим, у пракси ова сарадња често није на задовољавајућем нивоу. Разлике у правним системима, административне баријере и недостатак ефикасне размене информација представљају значајне препреке. Недовољна сарадња посебно утиче на идентификацију жртава и њихову заштиту, као и на процесуирање организованих криминалних група. Без координисаног деловања, трговци људима лако користе слабости система и избегавају кривичну одговорност.

Још један значајан изазов представља недоследна примена постојећих правних норми. Иако су државе формално усвојиле међународне и европске стандарде, њихова практична имплементација често изостаје или је делимична. Ово је нарочито изражено у земљама са ограниченим институционалним капацитетима или недовољним финансијским ресурсима. Проблем се огледа и у недовољној координацији између различитих актера – полиције, тужилаштва, судова, социјалних служби и невладиних организација. Недостатак јасно дефинисаних процедура и протокола доводи до неефикасности у пружању заштите жртвама.

Социјална стигматизација представља озбиљну препреку за успешну реинтеграцију жртава у друштво. Жртве трговине људима, посебно оне које су биле изложене сексуалној експлоатацији, често се суочавају са предрасудама, дискриминацијом и одбацивањем од стране заједнице. Ова стигматизација може довести до изолације, психолошких проблема и поновне виктимизације. У недостатку адекватне подршке, жртве се могу поново наћи у ризику од експлоатације, што указује на потребу засвеобухватним програмима реинтеграције.

Иако је право на приступ правди формално загарантовано, у пракси жртве често имају ограничене могућности да остваре своја права. Комплексност правних поступака, недостатак информација и финансијска ограничења представљају значајне препреке. Посебно је проблематично остваривање права на накнаду штете. У многим случајевима, жртве не добијају адекватну компензацију, било због немогућности наплате од учинилаца, било због недовољно развијених механизма државне компензације. Мада се велики акценат ставља на кривично гоњење и заштиту жртава, превенција трговине људима често остаје недовољно развијена. Недостатак образовних кампања, економских мера и политика социјалне заштите доприноси одржавању услова који погодују развоју овог феномена. Ефикасна превенција захтева мултидисциплинарни приступ који обухвата образовање, економски развој и јачање институција. Без решавања основних узрока, као што су сиромаштво и неједнакост, тешкоје постићи трајне резултате.

На основу претходно изнетог, сматрамо да упркос значајном напретку у правном уређењу, заштита жртава трговине људима у пракси остаје недовољно ефикасна. Главни изазови односе се на недовољну идентификацију жртава, секундарну виктимизацију, недостатак сарадње и ограничену примену прописа. Стога је неопходно јачање институционалних капацитета, унапређење међународне сарадње и доследна примена постојећих стандарда. Само свеобухватним приступом могуће је обезбедити ефикасну заштиту жртава и смањити распрострањеност трговине људима.

6, ЗАКЉУЧАК

Трговина људима представља један од најозбиљнијих савремених изазова у области заштите људских права, који захтева свеобухватан и координисан одговор на међународном и регионалном нивоу. Анализа међународноправног, европског и националног оквира показује да су у протеклим деценијама учињени значајни кораци у правцу успостављања стандарда који имају за циљ не само сузбијање овог облика криминала, већ и унапређење положаја жртава. Кључни међународни инструменти, попут Палермског протокола, поставили су темеље за дефинисање трговине људима и успостављање основних обавеза држава у области превенције, кривичног гоњења и заштите жртава, како на тлу ЕУ тако и на тлу Републике Србије. Истовремено, општи инструменти за заштиту људских права, као и специјализоване конвенције, допринели су развоју стандарда који препознају жртве као носиоце права. На регионалном нивоу, европски правни оквир, предвођен инструментима Савета Европе и Европске уније, додатно је унапредио ове стандарде, стављајући акценат на приступ заснован на људским правима и индивидуалним потребама жртава. Упркос томе, анализа показује да постоји значајан јаз између нормативног уређења и његове примене како у међународној тако и у националној пракси. Жртве трговине људима се и даље суочавају са бројним изазовима, укључујући недовољну идентификацију, секундарну виктимизацију, ограничен приступ правди и накнади штете, као и социјалну стигматизацију. Ови проблеми указују на то да формално признавање права није довољно, већ да је неопходно обезбедити њихову ефективну примену кроз јачање институционалних капацитета и унапређење праксе. Посебан значај има улога судске праксе, која кроз конкретне случајеве доприноси тумачењу и развоју правних стандарда.

Имајући у виду наведено, може се закључити да је постојећи правни оквир у великој мери адекватан у нормативном смислу, али да његова ефикасност зависи од доследне примене и даљег унапређења. У том контексту, неопходно је предузети мере које ће омогућити бољу идентификацију жртава, унапређење међународне сарадње, као и обезбеђивање свеобухватне подршке жртвама током и након поступка. Будући правци развоја требало би да буду усмерени ка јачању превентивних мера, укључујући образовање,

подизање свести и смањење социјалних и економских фактора који доприносе трговини људима. Поред тога, неопходно је даље унапређење механизма заштите жртава, са посебним нагласком на рањиве категорије, као што су деца, жене и мигранти. У целини посматрано, ефикасна борба против трговине људима и заштита жртава захтевају интегрисан приступ који обједињује правне, институционалне и друштвене мере. Само кроз координисано деловање на свим нивоима могуће је обезбедити стварно побољшање положаја жртава и допринети изградњи праведнијег и хуманијег друштва.

ЛИТЕРАТУРА

- Баљић М., *Нормативно-правни и институционални оквир борбе против трговине људима у БИХ с освртом на судску праксу*, Столац, 2020.
- Бјелајац Ж., „Феномен трговине људским бићима“, *Право, теорија и пракса*, 11–12/2008.
- Бјелајац Ж., *Трговина људима – злочин против човечности*, Нови Сад, 2014.
- Деган В. Ђ., Павишић Б., *Међународно казнено право*, Ријека, 2005.
- Декић С., Ђорђевић Ј., Реес М., *Трговина људима*, Београд, 2003.
- Димитријевић П., *et al.*, *Трговина људима – правна заштитна у међународним и националним оквирима*, Ниш, 2011.
- Драгојловић Ј., *Кривично право, Посебни део*, Нови Сад, 2025.
- Ђорђевић Ђ., *Кривично право, Посебни део*, Београд, 2011.
- Фомина Т., Вогиаци М., *Регионалне смернице за идентификацију жртва трговине људима – приручник за јуристу и истраживаче Европу*, Београд, 2012.
- Haynes D. F., „Not found chained to a bed in a brothel: Conceptual, legal and procedural failures to full fill the promise of the trafficking victim protection act“, *Georgetown Immigration Law Journal*, 3/2007.
- Играчки Ј., *Сузбијање трговине људима у праву Републике Србије*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2026.
- Играчки Ј., *Сузбијање злоупотребе ојојних гроја у Републици Србији*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2025.
- Играчки Ј., Dečković S., Alić M. B., „Legal Protection of Victims of Hate Crimes with Special Reference to Victims’ Rights According to the European Convention and the Practice of the European Court of Human Rights“, *Victimology*, 4/2025.
- Играчки Ј., Manojlović D., Mijalković S., „Human Trafficking: From Police Arrest of Suspect to Prosecutor’s Indictment to Court Verdict: Scientific Correlation from Quantitative to Qualitative (Case Study – Serbia)“, *Victimology*, 4/2024.
- Играчки Ј., Karović S., „Corruption and Money Laundering as Legal and Social Phenomena: Causes, Phenomenology, Consequences“, *Victimology*, 3/2021.
- Јанковић Д., *et al.*, *Трговина људима као кривично дело у релевантним међународним документима*, Београд, 2019.
- Крстић И., Чучковић Б., *Трговина људима – међународни документи и правни стандарди*, Београд, 2012.

- Марковић С., *Кршење људских њрава над жртјавама трговине људима*, Београд, 2015.
- Маслеша Р., „Утјецај организованог криминалитета на политичку и сигурносну стабилност у регији”, *Криминалистичке теме*, 3–4/2003.
- Матијашевић Ј., Павловић З., „Трговина људима – утицај и последице по људска права“, *Право, теорија и ѡракса*, 7–8/2009.
- Мијалковић С., *Суѡрошћављање трговини људима и кријумчарењу мијраната моућности и унаѡређења безбедноснo-криминалистичке ѡраксе националној сисћема безбедности*, Београд, 2009.
- Мијалковић С., „Теоријско одређење појма трговине људима“, *Наука, безбедности, ѡлиција*, 2–3/2004.
- Мрвић Петровић Н., *Кривично ѡраво*, Београд, 2005.
- Мујановић Е., *et al.*, *Испраживања судске ѡраксе ѡроцесуирања трговине људима у БИХ*, Сарајево, 2022.
- Орлић С., Каровић С., Играчки Ј., „Просјачење и кривичноправна заштита малољетних лица у Босни и Херцеговини“. *Право и ѡрава: часоѡис за ѡравну теорију и праксу*, 1/2023.
- Радовић Н., „Историјски аспект трговине људима“, *Перјаник*, 16/2008.
- Радовић Н., „Трговина женама и децом у циљу сексуалне експлоатације“, *Наука, безбедности, ѡлиција*, 3/2007.
- Ристивојевић Б., *Миш о трговини људима у међународном кривичном ѡраву*, Нови Сад, 2015.
- Scarpa S., *Trafficking in human being – modern slavery*, Oxford, 2008.
- Сењак М., *Праћење феномена трговине људима у Босни и Херцеговини, Хрватској и Србији*, Београд, 2006.
- Слијепчевић Љ., „Трговина људима – заштита права жртава“, *Правни информатѡр*, 3/2012.
- Стојановић Ф., *Безбедности жртјава трговине људима и ѡружалаца услѡа и ѡроцена ризика*, Београд, 2021.
- Шкулић М., *Међународно кривично ѡраво*, Београд, 2022.
- Томић З., „Захтјеви савремене криминалне политике у области реаговања на криминалитет“, *Годишњак Правној факулћетѡа у Сарајеву*, 1988.
- Вебер С., „Обиљежја трговине људима у Републици Хрватској“, *Полиција и сиурности*, 2/2011.
- Зејниловић Д., „Проблем трговине људима у Црној Гори“, *Криминалистичке теме*, 2017.

ЕЛЕКТРОНСКА ИЗДАЊА

Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law, UN General Assembly Resolution 60/147 of 16 December 2005, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/basic-principles-and-guidelines-right-remedy-and-reparation>.

- Compendium of good practices in addressing trafficking in human beings for the purpose of labor exploitation – GRETA (2020)08, bit.ly/GRETA-compendium-labour-exploitation.
- Eurostat (*crim_thb_vexp*).
- Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, UN General Assembly Resolution A/RES/40/34 of 29 November 1985, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-basic-principles-justice-victims-crime-and-abuse>.
- General Recommendation 38 on trafficking of women and girls in the context of global migration (2020), <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/generalrecommendation-no38-2020-traffickingwomen#:~:text=Summary,align%20with%20mixed%20migration%20flows>.
- Guidance Note on preventing and combating human trafficking for the purpose of labour exploitation (GRETA 2020(12)), <https://edoc.coe.int/en/trafficking-in-human-beings/10277-guidance-note-onpreventing-and-combating-trafficking-in-human-beings-for-the-purpose-of-labour-exploitation.html>.
- Guidance note on preventing and combatting trafficking in human beings for the purpose of labour exploitation – GRETA (2020)12, bit.ly/GRETA-Guidance-note-labour-exploitation.
- Human Trafficking and Forced Labour Exploitation, Guidelines for Legislation and Law Enforcement (2005), <https://www.ilo.org/media/319661/download>.
- ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work, <https://www.ilo.org/ilo-declaration-fundamental-principles-and-rights-work>.
- International Organization for Migration (IOM), 2021. *World migration report. Nasilje nad decom – Studija Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija*. United Nations Office, Belgrade.
- Office of the UN High Commissioner for Human Rights 2002, Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking (E/2002/68/Add. 1), <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/Traffickingen.pdf>.
- Office of the UN High Commissioner for Human Rights 2010, Commentary Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking, https://www.ohchr.org/Documents/Publications/Commentary_Human_Trafficking_en.pdf.
- Recommendation CM/Rec (2022)21 2023 of the Committee of Ministers to member States on preventing and combating trafficking in human beings for the purpose of labour exploitation, <https://edoc.coe.int/en/trafficking-in-human-beings/11413-preventing-and-combating-trafficking-in-human-beings-for-the-purpose-of-labour-exploitation-recommendation-cmrec202221.html>. SG/Inf(2019)34 and SG(2020)29.
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *Global report on trafficking in persons*, 2022.
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *Global report on trafficking in persons*, 2022 .

- United Nations, *Universal Declaration of Human Rights*, 1948.
Студија Генералног секретара Уједињених нација, United Nations Office, 2007.
United Nations Children's Fund (UNICEF), *Child trafficking and exploitation*, 2020.
United Nations, *Convention on the Rights of the Child*, 1989, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>.

Jasmina Igrački, PhD*

POSITION OF VICTIMS OF HUMAN TRAFFICING IN NATIONAL AND INTERNATIONAL LAW

Summary

Human trafficking represents one of the gravest forms of human violations and seriously threatens the dignity of individuals. At the international level, key documents such as the Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, especially Women and Children, and the UN Convention on the Rights of the Child, establish a framework for the protection of victims. These documents emphasize the obligation of states not only to punish offenders but also to provide support to victims through rehabilitation and reintegration into society. In the law of the Republic of Serbia, legislation is increasingly aligning with international standards, with the main document being the Strategy for the Prevention and Suppression of Human Trafficking, especially Women Children, and Protection of Victims for the period 2017–2022, a strategic document adopted by the Government of the Republic of Serbia to address the issue of human trafficking. This paper will analyze existing laws and regulations related to the protection of victims, as well as the mechanisms established for their support. Additionally, we will focus on the role of non-governmental organizations and other actors in providing assistance to victims, as well as the obstacles encountered in practice, such as stigmatization and lack of resources, highlighting the importance of intersectoral cooperation and public education on this serious issue.

This paper aims to illuminate the complexity of the position of victims of human trafficking, emphasizing the need for a holistic approach that encompasses legal, social, and psychological aspects. We also wish to highlight the importance of international cooperation and information exchange to improve the protection of victims and reduce the incidence of human trafficking at the global level.

Keywords: human trafficking, victims, international law, national legislation, protection, rehabilitation.

* Senior Research Associate at the Institute for Criminological and Sociological Research, Belgrade. jasminairacki@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0002-0533-9033>.